

รูปแบบการเสริมสร้างเครือข่ายอุทยานการเรียนรู้ความหลากหลาย ทางชีวภาพโดยชุมชน*

The Model for Enhancing the Networks of Biodiversity Learning Parks by the Community

ชลิท วงษ์สกุล

Chalit Wongsakul

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: chalitw4676@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพและศักยภาพของชุมชนในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน 2. เพื่อพัฒนาระบบการชุมชนและเครือข่ายในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน และ 3. เพื่อเสริมสร้างและยกระดับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพสู่พื้นที่เรียนรู้ของชุมชน การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 12 รูปหรือคน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์ การปฏิบัติการด้วยการจัดเวทีเสวนาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรม กระบวนการสร้างจิตสำนึก การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่เพื่อสรุปประเด็น รูปแบบ วิธีการ หาแนวทางการส่งเสริม การสร้างจิตสำนึก กิจกรรมในการดำเนินงาน จำนวน 1 ครั้ง ผู้เข้าร่วม 61 ท่าน และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ชุมชนทั้ง 3 ชุมชนมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ป่าดิบชื้น ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ พืชสมุนไพร และสัตว์ป่า การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชน และประชาชน โดยหน่วยงานรัฐมีบทบาทหลักในการให้ความรู้และวางกติกาข้อตกลงร่วมกันในการใช้ทรัพยากรจากป่า เพื่อลดความขัดแย้งและปัญหาที่เกิดขึ้น 2. การพัฒนาระบบการชุมชนและเครือข่ายในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนพบว่าบทบาทของชุมชนในการดูแลรักษาป่าได้รับการส่งเสริมผ่านการสร้างเครือข่ายภาคประชาชน กระบวนการทำงานร่วมกันของเครือข่ายเพิ่มความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการปรับเปลี่ยนเรียนรู้และการจัดการตัวเอง การขยายกลุ่มองค์กรชุมชนไปยังเครือข่ายอื่น ๆ จนถึงระดับจังหวัดและประเทศช่วยสร้างโอกาสและศักยภาพให้กับชุมชน การดำเนินการดังกล่าวรวมถึงการแต่งตั้งคณะกรรมการ การตั้งกติกา การประสานงานภาครัฐ การสร้างเครือข่ายในการจัดการ การส่งเสริมการเรียนรู้ การสร้างการมีส่วนร่วม และการส่งเสริมอาชีพคนกับป่า 3. การเสริมสร้างและยกระดับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพสู่พื้นที่เรียนรู้ของชุมชนเกิดจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างและยกระดับความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชน กิจกรรมเหล่านี้รวมถึงการกำหนดหลักสูตรท้องถิ่น การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการ การสร้างจิตสำนึกและการ

*Received July 9, 2024; Revised August 16, 2024; Accepted August 28, 2024

อนุรักษ์ การมีส่วนร่วม การป้องกันรักษาป่า และการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ของชุมชน การดำเนินงานตามขั้นตอนเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อสร้างความยั่งยืนในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพโดยชุมชน

คำสำคัญ: การเสริมสร้างเครือข่าย; ความหลากหลายทางชีวภาพ; ศักยภาพของชุมชน

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to explore biodiversity and the community potential in the management of community biodiversity; 2) to develop community processes and networks for the management of community biodiversity; and 3) to enhance and elevate biodiversity management in community learning areas. Documentary research, qualitative research, and action research were used in the study. The qualitative data were collected via focus group discussion with 18 key informants, who were chosen via purposive sampling and in-depth interview with 12 persons. The action research technique was used to organize a forum for knowledge exchange, activities, and facilitation, as well as raise awareness about natural resource conservation in each location. This forum attempted to summarize key ideas, patterns, approaches, and guidelines. The activity was held once, and 61 individuals participated. The collected data were examined using explanatory and descriptive approaches.

From the study, the following results were found: 1) All three communities contain biodiversity, which includes natural resources such as rainforest, dry dipterocarp forest, mixed deciduous forest, medicinal plants, and wildlife. The management of community biodiversity has gained support from several government sectors, corporations, and the public. The government sectors have played an important role in imparting knowledge, formulating legislation, and reaching agreements on the use of natural resources from forests in order to reduce conflicts and problems. 2) The development of community processes and networks for the management of community biodiversity shows that community involvement in forest conservation has been strengthened through public-sector network building. The collaborative process of networks allows communities to adapt, learn, and manage themselves. The expansion of groups that organize at the community level to other networks at the provincial and national levels creates opportunities and potential for communities. Appointing committees, setting regulations, cooperating with government sectors, establishing management networks, promoting learning, enhancing participation, and developing careers for people and forests are examples of such efforts. 3) The enhancement and elevation of biodiversity management in community learning areas is the result of various activities aimed at enhancing and elevating biodiversity in the community. These efforts include developing local curricula, forming management committees, raising awareness about forest conservation, participating in forest conservation, and utilizing community learning resources. The

implementation of these steps aims to create sustainability in community-based biodiversity management.

Keywords: Network Enhancement; Biodiversity; Community Potential

บทนำ

ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังเผชิญปัญหาอย่างหนัก ซึ่งส่งผลกระทบต่อการรักษาฐานการผลิต การให้บริการ และการดำรงชีพที่ยั่งยืน ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำมาใช้ในปริมาณมากจนก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง เช่น พื้นที่ป่าไม้ลดลง ดินเสื่อมสภาพ ความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม และทรัพยากรน้ำยังขาดแคลนและเสี่ยงต่อการจัดสรรไม่เพียงพอในอนาคต ปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้น เนื่องจากการเข้าถึงและการจัดสรรที่ไม่เป็นธรรม พร้อมกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมือง ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนและต้นทุนทางเศรษฐกิจได้รับผลกระทบอย่างหนัก นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติก็ทวีความรุนแรง ส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจและห่วงโซ่การผลิต ประเทศไทยต้องเตรียมพร้อมในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกตามข้อตกลงระหว่างประเทศ รวมถึงการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลกในอนาคต การสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและการยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อมจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการในการพัฒนาแผนอนาคตของประเทศ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2016) ปัญหาสิ่งแวดล้อมการแก้ไขให้ได้ผลอย่างแท้จริงต้องอาศัยทั้งเวลาและทรัพยากร โดยจะต้องแก้ไขที่ต้นเหตุสำคัญ คือตัวมนุษย์โดยทำให้มนุษย์เข้าใจ ตระหนัก เห็นคุณค่าและลงมือแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยตนเองจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้กลยุทธ์ทางการมีส่วนร่วม มาเป็นแนวทางในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ สร้างความตระหนัก เปลี่ยนค่านิยม ให้ประชาชนทุกคน ทุกเพศทุกวัย มาร่วมมือกัน มีจิตสำนึกสาธารณะที่จะมีความรับผิดชอบต่อปัญหาพลังงาน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อมประเด็นอื่น ๆ โดยการจัดการฝึกอบรมให้มีจิตสำนึกสาธารณะที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงจะสามารถแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นองค์รวม (Thiengkamol, 2011) ปัญหาคือพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพนั้นมีความท้าทายในการรักษาอยู่เสมอ ด้วยเห็นผลต่าง ๆ เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การขุดเจาะที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ การนำทรัพยากรทางชีวภาพออกนอกพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสภาพภูมิอากาศ ทั้งนี้สิ่งสำคัญคือขากการระดมทรัพยากรและการร่วมมือของชุมชนในการรับมือกับปัญหานี้ เพื่อสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งและยั่งยืนในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางชีวภาพในพื้นที่นั้น ๆ

การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นเทคนิควิธีการหนึ่งที่จะช่วยทำให้เกิดพลังในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และพฤติกรรมได้อย่างรวดเร็ว เพราะพื้นฐานของการเกิดเครือข่ายคือความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในเครือข่าย ซึ่งพื้นฐานความสัมพันธ์ที่ดี จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในเครือข่ายทั้งในทางตรงและทางอ้อม และมีการสร้างประสบการณ์ร่วมกันผ่านความร่วมมือกันระหว่างสมาชิกในเครือข่ายจนเกิดเป็นความรู้ความตระหนักร่วมกันของกลุ่ม ซึ่งหลักการดังกล่าวสอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการทางการศึกษาที่มุ่งเน้นให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจถึงความคิดรวบยอดทางสิ่งแวดล้อมจนเกิดความตระหนัก (Environmental Conceptual Awareness) เพื่อปลูกจิตสำนึก สร้างเจตคติ ค่านิยม ความรับผิดชอบในการให้ความร่วมมือป้องกัน แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

เพื่อให้เกิดการรักษาและส่งเสริมการนำทรัพยากรธรรมชาติไปใช้อย่างชาญฉลาดและคุ้มค่า (Sukwat, Thiengkamol, Navanugraha, and Thiengkamol, 2012) โดยการจัดการศึกษาสามารถเน้นไปที่ประชาชนทุกระดับ และครอบคลุมถึงการใช้นวัตกรรม วิธีการหรือกระบวนการที่จะพัฒนาคนให้มีความตั้งใจและมุ่งมั่นที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งด้วยตนเองและด้วยความร่วมมือกับผู้อื่น สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นกระบวนการที่จะพัฒนามนุษย์อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ความสำคัญของกระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายอุทยานความหลากหลายทางชีวภาพที่ประกอบไปด้วย การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ, การส่งเสริมความยั่งยืนในกระบวนการอนุรักษ์, การสร้างความร่วมมือและความเข้มแข็งในชุมชน, การสร้างโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจ, การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา, การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์และชุมชน, การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฯลฯ เป็นต้น

จังหวัดอุทัยธานีให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง และจริงจัง โดยเป็นตัวชี้วัดการประเมินการปฏิบัติราชการ ตามคำรับรองการปฏิบัติราชการของจังหวัดทุกปี และมีผลสัมฤทธิ์ในการทำงาน ผ่านเกณฑ์การประเมินจากสำนักงาน ก.พ.ร. เช่น ปี 2558 ตัวชี้วัด “ระดับความสำเร็จของการเพิ่มจำนวนพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ” เกี่ยวกับจำนวนพื้นที่ป่าไม้ที่ยึดคืนได้ จำนวนทั้งสิ้น 1,265.1950 ไร่ ซึ่งสูงกว่าค่าเป้าหมายที่ส่วนกลางกำหนด (คะแนนเต็ม 5) สำหรับในปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 ได้มีการกำหนดตัวชี้วัดด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ในการทำงานตามยุทธศาสตร์ของจังหวัด จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวโดยแผนพัฒนาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาของหมวดหมู่ที่ 11 ไทยสามารถลดความเสี่ยงและผลกระทบจากภัยธรรมชาติและเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ด้านที่ 5 ด้านการสร้าง การเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในเป้าหมายที่ 3 ใช้ประโยชน์และสร้างการเติบโตบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมดุลภายในขีดความสามารถของระบบนิเวศ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจการศึกษาศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและศักยภาพของชุมชนในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน ศึกษากระบวนการชุมชนและเครือข่ายในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน และเพื่อนำเสนอแนวทางเสริมสร้างและยกระดับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนสู่ความยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพและศักยภาพของชุมชนในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน
2. เพื่อพัฒนากระบวนการชุมชนและเครือข่ายในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน
3. เพื่อเสริมสร้างและยกระดับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพสู่พื้นที่เรียนรู้ของชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษา และรวบรวมข้อมูลโดยใช้หลักการวิจัยในเชิงเอกสาร และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ทำการพูดคุยแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับคณะผู้ช่วยแล้วลงพื้นที่จริง เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติม ถ่ายรูป และเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ แล้วนำมาบทสัมภาษณ์มาถอดเทปพร้อมสรุปผลข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด จัดกลุ่มของข้อมูล แยกประเด็นต่าง ๆ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เกิด

ความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์งานวิจัย วิเคราะห์ในพื้นที่ บริบทของชุมชน จัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรม กระบวนการ สร้างจิตสำนึก การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่เพื่อสรุปประเด็น รูปแบบ วิธีการ หาแนวทางการส่งเสริม การสร้างจิตสำนึก กิจกรรมในการดำเนินงาน วิเคราะห์การจัดการเรียนรู้ กิจกรรมการแหล่งเรียนรู้ของชุมชนทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนกับพื้นที่มรดกโลก ห้วยขาแข้ง การจัดลำดับความสำคัญและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ของพื้นที่ กิจกรรมพื้นที่ชุมชน แนวกันชน พื้นที่ความขัดแย้งคนกับสัตว์ การรุกรานทำลายป่า ป่าชุมชน พื้นที่เกษตรกรรมของชุมชน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพและศักยภาพของชุมชนในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพและศักยภาพของชุมชนในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนโดยแยกประเด็นในการศึกษาดังนี้

1) บริบทพื้นที่ บริบทชุมชน

ประเทศไทยมีภูมิทัศน์ที่หลากหลายซึ่งสนับสนุนความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมีแหล่งที่อยู่อาศัยหลากหลายชนิดที่สนับสนุนประชากรพืชและสัตว์จำนวนมาก มีการค้นพบพืชอย่างน้อย 15,000 ชนิดในประเทศ นอกจากนี้ ประเทศไทยยังเป็นที่ตั้งของเทือกเขา 15 แห่งและแหล่งต้นน้ำสำคัญ 25 สายที่เชื่อมต่อกับแม่น้ำโขง อ่าวไทย และทะเลอันดามัน ซึ่งสนับสนุนการกระจายพันธุ์พืชในวงกว้าง รวมถึงป่าเขตร้อนที่สำคัญสามชนิด ได้แก่ ป่าฝนมรสุม ป่าฝน และป่าชายเลน

อย่างไรก็ตาม ความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทยถูกคุกคามจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยไม่คำนึงถึงความยั่งยืน ทำให้หลายสายพันธุ์ได้รับการจดทะเบียนในรายชื่อสีแดงของสหภาพนานาชาติเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น ในปี พ.ศ. 2560 ประเทศไทยมีสัตว์เลื้อยคลานด้วยนมจำนวน 58 ชนิด นกจำนวน 54 ชนิด ปลาจำนวน 106 ชนิด และพืชจำนวน 152 ชนิดที่ถูกคุกคามซึ่งค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค (Open Development Thailand, 2017)

ในปัจจุบันมีหมู่บ้านสามแห่งที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน ได้แก่ หมู่บ้านเขาไม้หวาน บ้านซัปปาลูใหม่ และหมู่บ้านเขาเขียว

1. หมู่บ้านเขาไม้หวานก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2546 โดยมีนายมานพ โกมล เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก และปัจจุบันมีนายธรรมศักดิ์ อภัยนุช เป็นผู้ใหญ่บ้าน มีประชากร 650 คน หมู่บ้านนี้ตั้งอยู่ใกล้กับป่าสงวนแห่งชาติและมีป่าชุมชนที่ได้รับการขึ้นทะเบียนกับกรมป่าไม้ มีเนื้อที่ 221 ไร่ โดยแบ่งพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ 177 ไร่ และเพื่อการใช้ประโยชน์ 44 ไร่ (Aphainut, 2023)

2. บ้านซัปปาลูใหม่มีพื้นที่ทั้งหมด 4,600 ไร่ โดยเป็นพื้นที่ป่าชุมชน 155 ไร่และพื้นที่ทำการเกษตร 3,500 ไร่ ชุมชนนี้ได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต ประชาชนส่วนใหญ่มีบ้านที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองและปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือน มีแหล่งน้ำที่ไหลผ่านหมู่บ้านตลอดปี ทำให้เหมาะสมแก่การปลูกไม้ผล

3. หมู่บ้านเขาเขียวเป็นหมู่บ้านที่ไกลที่สุดในอำเภอลานสัก ตั้งอยู่ในอ้อมกอดของหุบเขา มีทรัพยากรธรรมชาติและสัตว์ป่าที่อุดมสมบูรณ์ เช่น เก้ง กวาง ช้าง วัวแดง หมูป่า และพันธุ์ไม้ป่าหายาก หมู่บ้านนี้เคยมีความขัดแย้งกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งในอดีต แต่ภายหลังจากการจัดตั้งป่าชุมชนปัญหาต่าง ๆ ก็ได้รับการบรรเทา

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งและอุทยานแห่งชาติแม่วงก์เป็นแหล่งสำคัญในการใช้ชีวิตของชุมชนบ้านเขาเขียว เนื่องจากมีแหล่งน้ำธรรมชาติและทรัพยากรอื่น ๆ เช่น สมุนไพรและเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

จากการสำรวจ พบว่า ชุมชนทั้งสามแห่งมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ชุมชนเหล่านี้สามารถพัฒนาและปรับใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เพื่อประโยชน์สูงสุดโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและพัฒนาชุมชนให้เติบโตอย่างยั่งยืน (National Park Wildlife and Plant Conservation Department, n.d.)

2) ความหลากหลายทางชีวภาพทรัพยากรในพื้นที่

ทรัพยากรป่าไม้

1. ป่าดิบชื้น

ทรัพยากรป่าดิบชื้นในชุมชนทั้ง 3 ชุมชนไม่มีซึ่งป่าดิบชื้นเป็นป่าฝนในเขต มีฝนตกชุกเกือบตลอดปี และมีความชุ่มชื้นในดินค่อนข้างสูงสม่ำเสมอตลอดทั้งปี ป่าดิบมีลักษณะเป็นป่ารกทึบจะประกอบด้วยพรรณไม้หลากหลาย ซึ่งชนิด ไม้ต้นของเรือนยอดชั้นบน

2. ป่าเต็งรัง

ทรัพยากรป่าดิบชื้นในชุมชนทั้ง 3 ชุมชน พบกระจายอยู่ในระดับเดียวกันและพื้นที่บริเวณเดียวกับป่าดิบชื้น แต่ความชื้นในดินน้อยกว่าเช่นพื้นที่สูงชันมาจากริมห้วย หรือพื้นที่เลยที่ราบลุ่มมีน้ำขึ้นมาเป็นพื้นที่ลาดชันมีการระบายน้ำได้ดี พรรณไม้ที่สำคัญ เช่น ยางแดง, สะเดาบก, อาจพวยางนา, ตะเคียนทอง ขึ้นผสมบ้าง เป็นต้น

3. ป่าเบญจพรรณ หรือป่าผสมผลัดใบ

ทรัพยากรป่าเบญจพรรณในชุมชนทั้ง 3 ชุมชน มีลักษณะเป็นป่าโปร่งและยังมีไม้ชนิดต่าง ๆ พันธุ์ไม้ชนิดสำคัญได้แก่ มะเกลือ สัก สยามินทร์ สัก ประดู่แดง มะค่าโมง ตะแบก ฯลฯ นอกจากนี้มีไม้ที่สำคัญ เช่น ไม้ป่า ไม้บง ไม้หาง ไม้รวก ไม้พล เป็นต้น

4. ป่าเต็งรังหรือที่เรียกกันว่าป่าแดง

ทรัพยากรป่าป่าเต็งรังในชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ลักษณะทั่วไปเป็นป่าโปร่งพันธุ์ไม้ที่สำคัญในป่าแดง หรือป่าเต็งรัง ได้แก่ เต็ง รัง มะค่าแต ประดู่แดง สมอไทย ตะแบก ฯลฯ (Aphainut, 2023)

5. พืชสมุนไพร

พืชสมุนไพรที่พบในป่าชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ได้แก่ กระเจียว บุก กระเทียม ไหลแดง กำแพงเจ็ดชั้น รางจืด กาวเครือ

ทรัพยากรสัตว์ป่า

1. กวางป่า

กวางป่า ซึ่งมีอยู่ตามป่าดงดิบทุกภาค มีทั้งป่าในระดับต่ำและป่าสูง กวางเป็นสัตว์เคี้ยวเอื้อง เช่นเดียวกับวัว ควาย แพะ แกะ (Rittidech, 2023)

2. เลียงผา

เลียงผามีต่อมอยู่ระหว่างตากับจมูกหางสั้น ความสูงถึงหัวไหล่ประมาณ 3 ฟุต เขาจะโค้งงอไปทางด้านหลัง และส่วนปลายจะไม่งอเป็นแบบตะขอเหมือนพวก Chamois ต่อมที่หน้าจะฝังอยู่ในส่วนที่เป็นแอ่งของกะโหลกศีรษะ มีรูเปิดปกคลุมด้วยขนสั้น ๆ น้ำมันที่สกัดออกมาจากต่อมจะมีสีขาวเมื่อแห้งจะมีกลิ่นฉุน (Sueb Nakasathien Foundation, 2018)

3. กระต่ายป่า

กระต่ายป่าจะมีลักษณะหูที่เรียวยาว ซึ่งเป็นลักษณะเด่นที่แตกต่างจากกระต่ายทั่วไป เราสามารถพบกระต่ายป่าในป่าธรรมชาติประเทศไทยได้ในบริเวณป่าโปร่ง ป่าเต็งรัง และป่าเบญจพรรณ มักออกหากิน

ในเวลากลางคืน หาอาหารตัวเดียว และจะซ่อนตัวอยู่ในหญ้าหนาที่บ กระต่ายป่าเป็นสัตว์กินพืช โดยอาหารหลัก คือ หญ้า สมุนไพร และกิ่งไม้ บางครั้งอาจมีการกินเขากวางที่ถูกผลัดทิ้งเพื่อเพิ่มแคลเซียมในร่างกายด้วย กระต่ายป่าถือว่าเป็นผู้บริโภคนิเวศในอันดับต้น ๆ จึงเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของผู้ล่าจำนวนมาก (Lorprakansit, 2023)

4. ไก่ป่า

ไก่ป่า สร้างรังอยู่ตามพื้นดินตามกอหญ้า กอไผ่ วางไข่ 6 - 12 ฟอง ระยะฟักไข่ 21 วัน ลูกไก่แรกเกิดมีขนอุยสีเหลืองสลับลายดำทั่วลำตัว เมื่อขนแห้งก็เดินตามแม่ไปหากินได้ทันที โดยทั่วไปไก่ป่าเพศผู้จะเริ่มสืบพันธุ์ได้เมื่ออายุ 2 ปี แต่ในเพศเมียจะสืบพันธุ์ได้ตั้งแต่อายุ 1 ปี โดยมีช่วงการผสมพันธุ์ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนพฤษภาคม ในช่วงนี้ไก่ป่าเพศผู้จะมีสีขนสวยงามมาก สถานภาพปัจจุบัน ไก่ป่าจัดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง

ทรัพยากรอื่น ๆ

1. ทรัพยากรน้ำ

การจัดการน้ำ เพื่อการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการจัดสรร และการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ การอนุรักษ์น้ำ ในลุ่มน้ำที่ประกอบด้วยต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ พื้นที่ต้นน้ำต้องมีการอนุรักษ์ แหล่งน้ำธรรมชาติ หลายแห่งต้นเขิน มีวัชพืช สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา จึงเป็นหน้าที่ของประชาชนที่ต้องร่วมมือกันรักษาดูแล แหล่งน้ำให้มีคุณภาพชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ได้เล็งเห็นถึงปัญหาดังกล่าวและได้ทำการเสนอโครงการเพื่อการขุดสระน้ำ 2 ลูก เพื่อเป็นการกักเก็บน้ำไว้ในชุมชน และยังสามารถใช้น้ำได้จากอ่างเก็บน้ำบ้านซับป่าพลูใหม่เพื่อทำการเกษตรกรรม

2. ทรัพยากรสินแร่

สินแร่ต่าง ๆ ที่ปรากฏยังไม่มีมีการสำรวจโดยละเอียดมาก่อน เท่าที่พบจากการที่ประชาชนเข้าไปเก็บก่อนที่จะประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ได้แก่ แร่พลวง ตะกั่ว และดีบุก

วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนากระบวนการชุมชนและเครือข่ายในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน พบว่า

การจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วม

การจัดการพื้นที่คุ้มครองแบบมีส่วนร่วมหมายถึงการที่ชุมชนและหน่วยงานรัฐร่วมมือกันในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ บทบาทของชุมชนเองคือการช่วยเหลือและมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ แต่เนื่องจากชาวบ้านไม่สามารถเข้าไปดูแลโดยตรงได้ ต้องมีคณะทำงานที่ร่วมกันระหว่างหน่วยงานรัฐและชุมชน ในอดีตการใช้ “ร่วมนุญ” ซึ่งหมายถึงการมีมนุษย์ที่มีความรู้และความเข้าใจในการดูแลรักษาป่าเข้ามา มีบทบาท แต่ก็ยังมีปัญหาที่ไม่สามารถเป็นหนึ่งเดียวกันได้

การเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาได้สรุปว่า การมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนต้องมีพื้นที่การจัดการตนเอง รวมถึงการมีส่วนร่วมในการดูแลและกำหนดทิศทางของการอนุรักษ์ เช่น การที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยเจ้าหน้าที่กรมอุทยานและป่าไม้ดูแลพื้นที่อนุรักษ์ การทำงานร่วมกับคณะกรรมการอนุรักษ์ผืนป่าและคณะกรรมการที่ปรึกษาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

การจัดการป่าชุมชนระหว่างรัฐกับชุมชน

ชุมชนมีการทำแผนโครงการร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น เช่น โครงการส่งเสริมการปลูกป่าเพิ่มป่าชุมชน และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โครงการรักษาน้ำ รักษาป่า และโครงการทำฝายชะลอน้ำในป่าชุมชน นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนขึ้นเพื่อร่วมกันดูแลและพัฒนาป่าชุมชน (Wongkul, 1999)

การสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายภาคประชาชนเป็นการรวมตัวของกลุ่มคนและองค์กรชุมชน โดยอาศัยวัฒนธรรมชุมชนและกระบวนการทำงานร่วมกับภาคอื่น ๆ และระบบเทคโนโลยี เป็นเครื่องหนุนเสริมให้เกิดการรวมตัว โดยเครือข่ายภาคประชาชนเกิดขึ้นจากการเห็นความจำเป็นในการรวมพลังเพื่อแก้ไขปัญหา การเรียนรู้ และการถ่ายทอดประสบการณ์ร่วมกัน โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาตนเองและชุมชนตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของหน่วยงานต่าง ๆ

การทำงานของเครือข่ายภาคประชาชนแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

1. การเพิ่มความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการปรับเปลี่ยนเรียนรู้และการจัดการตัวเอง
2. การสร้างโอกาสและศักยภาพของเครือข่ายเพื่อขยายกลุ่มองค์กรชุมชนไปยังเครือข่ายอื่น ๆ จนถึงระดับจังหวัดและระดับประเทศ

การรวมตัวของภาคประชาชนเหล่านี้เป็นพลังที่ช่วยเสริมสร้างการพึ่งพาตนเองและการพัฒนาสังคม มีเป้าหมายหลักคือการเรียนรู้ การสืบทอดภูมิปัญญาและการปรับตัวของชุมชน รวมถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและประเทศ

เครือข่ายภาครัฐ

ภาครัฐมีบทบาทในการขับเคลื่อนสังคมให้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ โดยมีการวางแผนและนโยบายที่มาจากส่วนบนหรือผู้มีอำนาจ ซึ่งบางครั้งอาจสร้างปัญหาเชิงโครงสร้าง แต่ในระยะหลัง ภาครัฐได้มีการปรับตัวและสนับสนุนกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยการสนับสนุนให้ภาคประชาชนมีการรวมกลุ่มและปรึกษาหารือกันผ่านช่องทางด้านกฎหมายและกระบวนการทำงาน

การทำงานร่วมกันของเครือข่ายมีลักษณะร่วมกันใน 4 ประเด็น คือ 1) การรักษาสัมพันธภาพที่สร้างความรู้ ความหมาย และโลกทัศน์ร่วมกัน 2) การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวเข้าหากัน 3) การพัฒนากิจกรรมและความเคลื่อนไหวเพื่อสร้างขบวนการทางนวัตกรรมและนวัตกรรมในการพัฒนา 4) การสร้างความหมายและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

การสร้างเครือข่ายเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการประสานความร่วมมือและการทำงานร่วมกันระหว่างสมาชิกและภาคีร่วม โดยมีจุดเริ่มต้นจากการทำงานในพื้นที่และประเด็นเล็ก ๆ แล้วขยายกระบวนการเป็นเครือข่ายที่กว้างออกไป พร้อมทั้งแสวงหาความรู้ใหม่และวิธีการใหม่ที่เหมาะสม โดยมีระบบการสื่อสารและนวัตกรรมใหม่เป็นเครื่องมือที่จะสร้างความหมายและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

วัตถุประสงค์ที่ 3 การเสริมสร้างและยกระดับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพสู่พื้นที่เรียนรู้ของชุมชน พบว่า การพัฒนาชุมชนและการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเสริมสร้างและยกระดับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพให้กลายเป็นพื้นที่เรียนรู้ของชุมชน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นหลายประเด็นสำคัญดังนี้

1) กำหนดหลักสูตรท้องถิ่น การกำหนดหลักสูตรท้องถิ่นเป็นการหาคนรุ่นใหม่ที่มีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยไม่ต้องปรับทัศนคติแต่เน้นการพัฒนาให้มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องนี้มากขึ้น การนำหลักสูตรท้องถิ่นเข้าไปใช้ในระดับประถมศึกษาถือเป็นการวางรากฐานที่สำคัญ ซึ่งจะช่วยให้ท้องถิ่นสามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว

สถาบันการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยมีการแตกแขนงวิชาออกไปมากมาย ซึ่งบางครั้งทำให้เกิดการแยกตัวระหว่างนักอนุรักษ์และคนในท้องถิ่น ส่งผลให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติไม่สามารถทำได้

อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากขาดความเข้าใจร่วมกัน หลักสูตรท้องถิ่นจึงควรเป็นการพัฒนาในระยะยาว และต้องสามารถผสมผสานกฎหมายกับจารีตประเพณีให้สอดคล้องกันได้

2) จัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการ การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งเป็นการรวมตัวของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและชุมชนเพื่อร่วมกันบริหารจัดการพื้นที่ ในปัจจุบันมีการจัดตั้งคณะกรรมการแล้ว แต่ในทางปฏิบัติยังไม่สามารถดำเนินการได้เต็มที่ เนื่องจากอำนาจยังอยู่ที่ห้วยขาแข้งและหัวหน้าอุทยานเป็นหลัก

โครงสร้างคณะกรรมการที่ปรึกษาประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และตัวแทนจากหน่วยงานต่าง ๆ โดยมีการเสนอให้มีคณะกรรมการปฏิบัติการในพื้นที่ ซึ่งรวมถึงชาวบ้านที่อยู่ประชิดห้วยขาแข้ง เจ้าหน้าที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้มีการพูดคุยและปรึกษาหารือร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

3) กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกและการอนุรักษ์จากแหล่งเรียนรู้ในป่าชุมชน การสร้างจิตสำนึกแห่งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นการทำให้บุคคลเห็นคุณค่าและตระหนักในสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ รวมทั้งผลกระทบจากการทำกิจกรรมที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม โดยการให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจิตใจและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับธรรมชาติ แนวทางการสร้างจิตสำนึกสามารถทำได้โดย (1) การสร้างการรับรู้ในประเด็นที่ต้องการสร้างจิตสำนึก (2) การชี้ให้เห็นคุณค่า ความสำคัญ และความจำเป็นที่ต้องตระหนัก (3) การกระตุ้นให้เกิดการคิด (4) การโน้มน้าวให้เกิดการยอมรับ (5) การชักนำไปปฏิบัติ (6) การเชิญชวนให้นำไปเผยแพร่ (7) การตอกย้ำให้มีความต่อเนื่องในความคิดและการปฏิบัติ (8) การเสริมสร้างให้จิตสำนึกมั่นคงแข็งแรง (Nakbut, 2023)

4) กิจกรรมการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องสำคัญ ทุกคนควรมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมให้ดีและใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน รวมถึงการช่วยกันฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายให้กลับมาสมบูรณ์

5) กิจกรรมการป้องกันรักษาป่า สามารถทำได้หลายวิธีดังนี้

การทำแนวเขตป่าชุมชน เป็นแนวที่บ่งบอกถึงขอบเขตของพื้นที่ป่าแต่ละป่าอาจเป็นแนวที่แบ่งได้โดยธรรมชาติ เช่น แนวลำห้วย แม่น้ำ หรือสันเขา เป็นต้น หรือเป็นแนวที่สร้างขึ้นมาโดยการกระทำของมนุษย์ เช่น การติดป้ายแสดงขอบเขตพื้นที่การฝังเสาหลักแนวเขต ขุดร่องน้ำล้อมรอบแนวเขตป่าชุมชน การถางป่าเป็นแนวเขต ซึ่งอาจใช้ประโยชน์เป็นแนวกันไฟและทางลาดตระเวนป่าไปพร้อมกันด้วยก็ได้ หรือการปลูกต้นไม้กินได้ล้อมรอบเป็นแนวเขต อาทิเช่น ชี้เหล็ก สะเดา เป็นต้น

การลาดตระเวนป้องกันรักษาป่า จะมีลักษณะคล้ายกับการลาดตระเวนป้องกันไฟป่าแตกต่างกัน ตรงที่การลาดตระเวนป้องกันไฟป่านั้นจะทำการลาดตระเวนเฉพาะฤดูกาลที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดไฟป่าเท่านั้น แต่การลาดตระเวนป้องกันรักษาป่านั้นจะทำการลาดตระเวนอยู่อย่างต่อเนื่องแล้วแต่การกำหนดของแต่ละชุมชนว่าจะจัดเวรยามในการลาดตระเวน

ศาลาพักลาดตระเวน จะเป็นเพิงพักง่าย ๆ ชั่วคราว หรือสร้างให้มั่นคงสามารถเก็บอุปกรณ์ต่างได้ด้วยเพื่อใช้เป็นจุดพักหลบแดดและฝน หรืออาจเป็นที่พักนอนชั่วคราวในกรณีที่มีการลาดตระเวนในระยะทางที่ไกลต้องค้างคืน อีกทั้งศาลาพักดังกล่าวยังสามารถเก็บอุปกรณ์ในการดับไฟป่า อุปกรณ์ยังชีพ เช่น เครื่องหุงหาอาหาร และเครื่องปรุง หรือเครื่องนอน หมอน ผ้าห่ม เป็นต้น (Sakunee, 2023)

6) กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ การปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ให้กับคนในชุมชนสามารถทำได้โดย

1. ให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

2. ร่วมสร้างความรู้สึกกับผิชอบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม
3. แนะนำวิธีการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ
4. ปฏิบัติตามหลักการพัฒนายั่งยืน
5. จัดเวลาให้มีการศึกษาประเภทของธรรมชาติและระบบนิเวศ
6. แนะนำแนวทางการดำรงชีวิตที่ไม่ทำลายธรรมชาติ
7. โน้มน้าวให้คนในชุมชนกลายเป็นนักอนุรักษ์นิยม (Prasansong, 2023)

7) กิจกรรมเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ของชุมชน เส้นทางศึกษาธรรมชาติเป็นอีกช่องทางหนึ่งของการศึกษาธรรมชาติ โดยมีเป้าหมายให้ป่าชุมชนเป็นห้องเรียนทางธรรมชาติ เพื่อการศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศอย่างไม่มีที่สิ้นสุด โดยให้ทุกภาคส่วนของชุมชนมีส่วนร่วมในการคิดและลงมือสร้างเส้นทางเดินศึกษาในป่าธรรมชาติ

การนำภูมิปัญญามาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตจนการถ่ายทอดประสบผลสำเร็จสามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของอดีตกับปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ความรู้อจากผู้รู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งภูมิปัญญาชาวบ้านจากปราชญ์ชาวบ้านนำไปสู่การถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวสู่ชุมชน เยาวชนรุ่นลูกหลาน ทั้งภายในชุมชนและชุมชนรอบข้างได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้เพื่อเป็นตัวแทนในการประสานงานระหว่างชุมชน ในท้องถิ่นกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์ป่า เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม อีกทั้งการจัดประชุมคณะกรรมการป่าชุมชนและราษฎร เพื่อชี้แจงการดำเนินงานป่าชุมชน ได้รับทราบและเข้าใจในกระบวนการทำงานและร่วมมือกันในการบริหารจัดการป่าอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชนสืบต่อไป (Aphainut, 2023)

8) แนวทางที่เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างและยกระดับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ การเสริมสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร การประสานงานหน่วยงานภาครัฐ การศึกษารูปแบบการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ การเสริมสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาและอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน และการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวของเครือข่ายทางสังคม

การดำเนินการเหล่านี้เป็นการเสริมสร้างความเข้าใจในความหมายของเครือข่ายที่จะต้องมีการศึกษาเรียนรู้ การประสานความร่วมมือ และการรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาชุมชน และการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

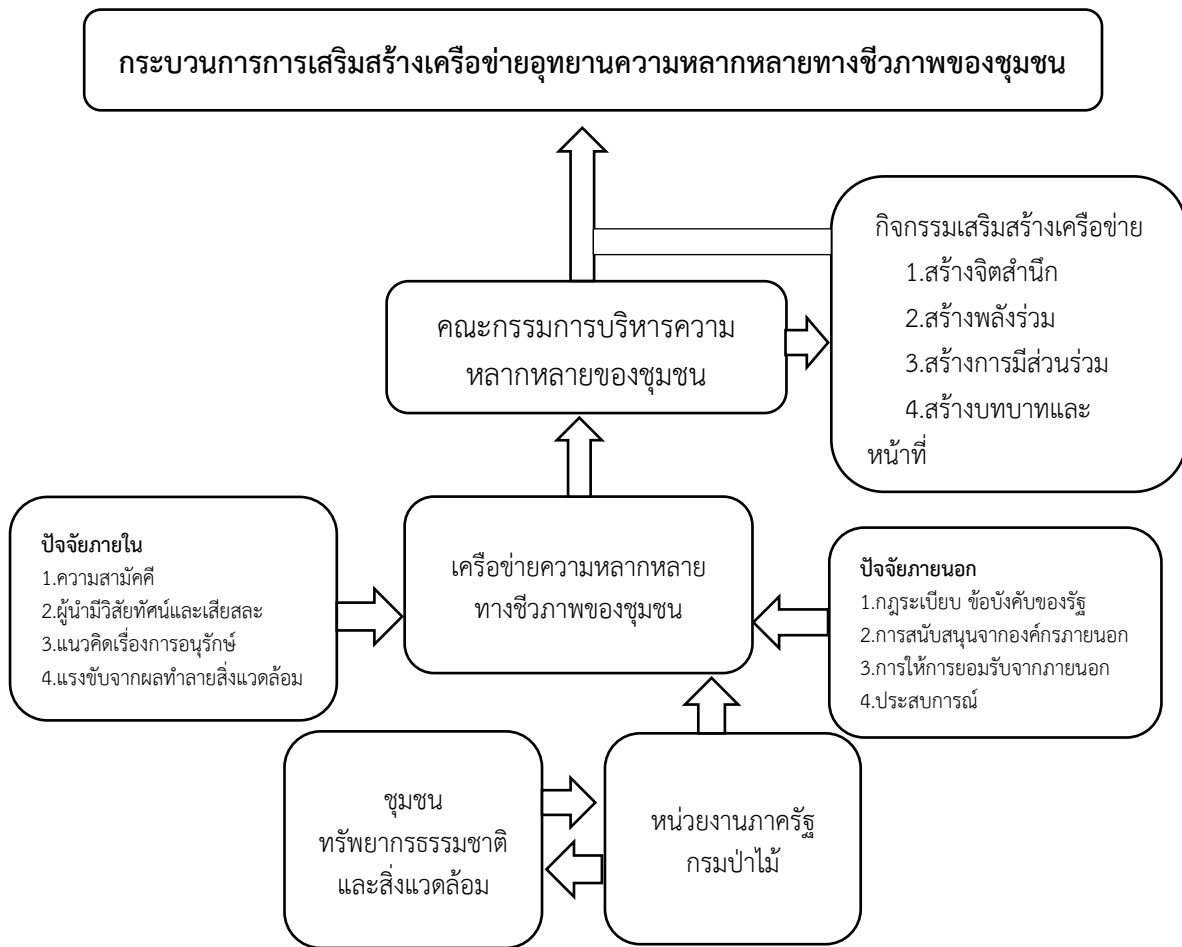

Figure 1: The New Body of Knowledge

จากภาพอธิบายได้ดังนี้ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยได้ผลการวิจัย และสามารถอธิบายการจัดความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ การตั้งถิ่นฐาน และอยู่อาศัยร่วมกันของมนุษย์โดยเข้าสังกัดเป็นกลุ่มขนาดต่าง ๆ เพื่อสนองต่อธรรมชาติของการเป็นสัตว์สังคมและจำเป็นต้องอยู่ด้วยกันเป็นหมู่เหล่า หน่วยทางสังคมขนาดเล็กที่สุดได้แก่ ‘ชุมชน’ (Community) ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกันของปัจเจกบุคคลด้วยความสัมพันธ์ และจุดหมายบางประการร่วมกันมากกว่าสองคนขึ้นไป เมื่ออยู่กันเป็นชุมชนแล้ว ต้องมีหลาย ๆ ชุมชน หลายกลุ่มที่ต้องประสานและดำเนินการที่เกี่ยวข้องกันทำให้เป็นเครือข่าย และดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ทำให้มีความหลากหลายของเครือข่ายและความสามารถของกลุ่มคนในพื้นที่

เมื่ออยู่รวมกันเป็นกลุ่มและรวมตัวกันเป็นหน่วยทางสังคมแบบต่าง ๆ แล้วมนุษย์จำเป็นต้องสร้างวิถีประพฤติปฏิบัติเพื่ออยู่ร่วมกันในระบบสังคมด้วยสันติสุข สร้างวิถีสื่อสารและสร้างความเข้าใจกัน ซึ่งก่อให้เกิดวัฒนธรรมภาษาและระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ การสั่งสมประสบการณ์ บันทึก ถ่ายทอด และกลมเกลียวสมาชิกให้สามารถปรับตัว และเรียนรู้เพื่อเจริญเติบโต เกิดความงอกงาม ก่อให้เกิดวัฒนธรรมในการเรียนรู้ และจัดการศึกษาอบรม การจัดระบบเพื่อการผลิต ทำมาหากิน และจัดการเกี่ยวกับปัจจัยในการดำเนินชีวิต ก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการผลิต การแลกเปลี่ยนแบ่งปัน การบริโภค ความต้องการในการกลมเกลียวพัฒนาชีวิตด้านในและสิ่งสะท้อนพลังชีวิตด้านในของมนุษย์ ก่อให้เกิดงานสร้างสรรค์ทั้งเพื่อการใช้สอย ความสุนทรีย์ภาพ และความเบิกบานความรื่นรมย์ใจ การจัดความสัมพันธ์กับสิ่งศรัทธาที่อยู่เหนือมนุษย์ ก่อให้เกิดศาสนา และ

ระบบความเชื่อ ความจำเป็นในการจัดความสัมพันธ์ ทั้งในเชิงแข่งขัน และร่วมมือสมานกลมกลืนกันระหว่างสังคม และหมู่คณะที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดวัฒนธรรมในการติดต่อสื่อสาร คมนาคม สร้างวัฒนธรรมในการแลกเปลี่ยนซื้อขาย ตลอดจนทำกิจกรรมเศรษฐกิจสังคมในระดับต่าง ๆ ด้วยกัน

การดำเนินการของมนุษย์ที่เป็นเครือข่ายร่วมกันเป็นระบบที่มนุษย์ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศทางธรรมชาติขึ้นมาใหม่ระบบนิเวศและประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายของธรรมชาติที่มนุษย์กับธรรมชาติอยู่ร่วมกัน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของระบบนิเวศทั้งในด้านการกำเนิดและการดำรงอยู่น้ำภายในพื้นที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ขนาดเล็กที่มองด้วยตาเปล่าไม่เห็น จนถึงสิ่งมีชีวิตขนาดใหญ่ จึงเป็นที่เข้าใจได้ตามองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นกระบวนการการเสริมสร้างเครือข่ายอุทยานความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน เริ่มจากปัจจัยภายในที่ชุมชนมีความสามัคคีร่วมมือกันเป็นอย่างดี ผู้นำมีวิสัยทัศน์และเสียสละ ชุมชนมีแนวคิดเรื่องการอนุรักษ์และมีแรงขับเคลื่อนจากผลทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ร่วมกันใช้ประโยชน์ร่วมกัน มีหน่วยงานภาครัฐ กรมป่าไม้ให้การช่วยเหลือสนับสนุน ช่วยดูแล เป็นที่ปรึกษา และปัจจัยภายนอกที่ต้องมีประกอบด้วย คือ กฎระเบียบ ข้อบังคับของรัฐ การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก การให้การยอมรับจากภายนอกและประสบการณ์ในการดำเนินการที่ผ่านมา เกิดเป็นเครือข่ายความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน โดยการจัดตั้งเครือข่ายเพื่อความร่วมมือในด้านต่าง ๆ เช่น แผนงาน งบประมาณ การส่งเสริมในด้านองค์ความรู้ แล้วจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการพื้นที่ทางธรรมชาติ นำเสนอไปตามขั้นตอนผ่านการพิจารณาจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาแล้วจัดทำเป็นโครงการพัฒนาส่งเสริมความหลากหลาย แล้วนำโครงการไปสู่การปฏิบัติภายในชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืน กิจกรรมเครือข่ายจะได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในการดำเนินการและเกิดความชัดเจนและยั่งยืน กิจกรรมการมีส่วนร่วม กิจกรรมการสร้างพลังร่วม กิจกรรมการสร้างจิตสำนึก กิจกรรมการสร้างบทบาทหน้าที่ของเครือข่าย ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นกระบวนการการเสริมสร้างเครือข่ายอุทยานความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ความหลากหลายทางชีวภาพและศักยภาพของชุมชนในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ พบว่า บริบทของพื้นที่และชุมชนมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ โดยตัวอย่างของหมู่บ้านที่ได้รับการศึกษาประกอบด้วยหมู่บ้านเขาไม้ขนุน บ้านซับป่าพลูใหม่ และหมู่บ้านเขาเขียว

1. หมู่บ้านเขาไม้ขนุน ตั้งอยู่ในตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสกก จังหวัดอุทัยธานี ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2546 และมีป่าชุมชนที่ได้รับการขึ้นทะเบียนกับกรมป่าไม้ตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 พื้นที่ป่าชุมชนมีเนื้อที่ทั้งหมด 221 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์ 177 ไร่ และพื้นที่ใช้ประโยชน์ 44 ไร่

2. บ้านซับป่าพลูใหม่ ตั้งอยู่ในตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสกก จังหวัดอุทัยธานี มีพื้นที่ทั้งหมด 4,600 ไร่ ประกอบด้วยพื้นที่การเกษตร 3,500 ไร่ พื้นที่ป่าชุมชน 155 ไร่ และพื้นที่อ่างเก็บน้ำ 120 ไร่ ชุมชนนี้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำรงชีวิต ทำให้ชุมชนมีความพอเพียงและยั่งยืน

3. หมู่บ้านเขาเขียว ตั้งอยู่ในตำบลแม่เปิน อำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์ หมู่บ้านนี้มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีพันธุ์ไม้ป่าหายากและสัตว์ป่าหลากหลายชนิด เช่น เก้ง กวาง ช้าง วัวแดง และหมูป่า

จากการสำรวจพบว่าทั้ง 3 ชุมชนมีความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรในพื้นที่ ประกอบด้วย ป่าดิบชื้น ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ และพืชสมุนไพร รวมถึงสัตว์ป่าหลากหลายชนิด เช่น กวางป่า เสือผา กระต่ายป่า และไก่ป่า นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรน้ำและสินแร่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาและอนุรักษ์ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Viruhpintu, Khwanboon, and Yoelao (2016) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพประเภทนกและสัตว์ป่าเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่านกจำนวน 117 ชนิดและสัตว์ป่า 51 ชนิด สามารถพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงผจญภัย ซึ่งชุมชนจะได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Chaiprasat, Sujipuli, and Sroyapatkasam (2016) ที่ได้ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและการอนุรักษ์พันธุกรรมของพืชสมุนไพรในเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่เขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก ผลการวิจัยพบว่ามีสมุนไพร 28 ชนิดที่สามารถเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์ได้ซึ่งสามารถนำไปปลูกในธรรมชาติเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

จากผลการวิจัยข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการอนุรักษ์และการพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพหากมีการมีส่วนร่วมจากชุมชน หน่วยงานรัฐ และสถาบันการศึกษา การพัฒนาและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนต้องอาศัยการศึกษา การสร้างจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนากระบวนการชุมชนและเครือข่ายในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน พบว่า การจัดการพื้นที่คุ้มครองและการสร้างเครือข่ายเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีบทบาทร่วมกันระหว่างหน่วยงานรัฐและชุมชน

การจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วม บทบาทของชุมชนในการดูแลรักษาป่ามีความสำคัญ แต่การดำเนินการนี้จำเป็นต้องมีความร่วมมือจากหน่วยงานรัฐ เช่น เจ้าหน้าที่ป่าไม้และองค์กรที่เกี่ยวข้อง การสร้างเครือข่ายและการมีคณะทำงานร่วมกันช่วยให้การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างการสร้าง “ร่วมอนุรักษ์” โดยใช้คนในชุมชนที่มีความรู้และความเข้าใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับการจัดการพื้นที่คุ้มครอง และกระบวนการทำงานของเครือข่ายภาคประชาชน สามารถจำแนกได้เป็นสองระดับใหญ่ ๆ คือ (1) การเพิ่มความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการปรับเปลี่ยนเรียนรู้และการจัดการตัวเอง (2) การสร้างโอกาสและศักยภาพของเครือข่าย ขยายกลุ่มองค์กรชุมชนไปยังเครือข่ายอื่น ๆ จนถึงระดับจังหวัดและระดับประเทศหรือข้ามพรมแดนนอกเขตการปกครอง การรวมตัวของภาคประชาชนช่วยเสริมสร้างให้เกิดการพึ่งพาตนเองและการพัฒนาสังคม โดยมีเป้าหมายหลักคือการเรียนรู้ การสืบทอดภูมิปัญญา และการปรับตัวของชุมชน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและประเทศ เครือข่ายภาคประชาชนจะมีการกำหนดความเป็นเครือข่ายผ่านกิจกรรม ฐานอาชีพ และกระบวนการเชื่อมโยง ซึ่งเป็นการกิจที่สำคัญของการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yasai, and Tangkittipaporn (2014) ที่ศึกษาเกี่ยวกับนโยบายแผนงานและโครงการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่าการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน สถาบันการศึกษา และภาคเอกชนมีความสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่สีเขียวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผลการประเมินประสิทธิภาพของโครงการอยู่ในระดับพอใช้ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sonloy (1999) ที่ศึกษาการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวแบบมีส่วนร่วมในบริบทการขยายตัวของเมืองในโครงการสวนกลางมหานคร (บางกระเจ้า) พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวมีความสำคัญ และการมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งสามารถ

ส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chutichai Duanglamphan et al. (2013) ที่ศึกษาการพัฒนาพื้นที่สีเขียวภายใต้แนวคิดชุมชนนิเวศ พบว่าการจำแนกประเภทของพื้นที่สีเขียวและการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ที่สามารถนำมาใช้ในการประเมินและพัฒนาพื้นที่สีเขียวให้เกิดประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนากระบวนการชุมชนและเครือข่ายในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งสามารถเสริมสร้างให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยอื่น ๆ ที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมและการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 การเสริมสร้างและยกระดับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่เรียนรู้ของชุมชน พบว่า การดำเนินการเสริมสร้างและยกระดับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนสามารถทำได้ผ่านหลายแนวทาง ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืน โดยสามารถแบ่งเป็น 8 ประเด็นสำคัญ คือ (1) กำหนดหลักสูตรท้องถิ่น (2) จัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการ (3) กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกและการอนุรักษ์จากแหล่งเรียนรู้ในป่าชุมชน (4) กิจกรรมการมีส่วนร่วม (5) กิจกรรมการป้องกันรักษาป่า (6) กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ (7) กิจกรรมเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ของชุมชน (8) แนวทางที่เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างและยกระดับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wanlayangkoon (2014) ที่ได้ศึกษาถึงกลยุทธ์การสื่อสารการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พบว่าการสื่อสารภายในและภายนอกองค์กรมีบทบาทสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมและความเข้าใจอันดีกับชุมชน การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพช่วยให้กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมประสบผลสำเร็จ และเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Junsontima, and Intachaiwong (2016) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืนในกรณีป่าชุมชนบ้านคลองห้วยหวาย พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการสำคัญที่อยู่ภายในหลักสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้เกิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่สมดุลและยั่งยืน บทความนี้เน้นการศึกษาแนวคิด รูปแบบ และปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการศึกษาและเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน

สรุป

การศึกษานี้สำรวจความหลากหลายทางชีวภาพและศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในสามหมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านเขาไม้ขนุน บ้านซัปปาพลูใหม่ และหมู่บ้านเขาเขียว พบว่าทั้งสามชุมชนมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีความหลากหลายทางชีวภาพที่ประกอบด้วยป่าดิบชื้น ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ พืชสมุนไพร และสัตว์ป่าหลายชนิด เช่น กวางป่า เลียงผา กระต่ายป่า และไก่ป่า นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรน้ำและสินแร่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาและอนุรักษ์ การพัฒนากระบวนการชุมชนและเครือข่ายในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ พบว่าการจัดการพื้นที่คุ้มครองและการสร้างเครือข่ายเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานรัฐและชุมชน การสร้างเครือข่ายภาคประชาชนช่วยเสริมสร้างให้เกิดการพึ่งพาตนเองและการพัฒนาสังคม มีการเรียนรู้และการปรับตัวของชุมชนในการ

จัดการทรัพยากรธรรมชาติ การเสริมสร้างและยกระดับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชน สามารถทำได้ผ่านหลายแนวทาง เช่น การกำหนดหลักสูตรท้องถิ่น การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการ การสร้างจิตสำนึกและการอนุรักษ์จากแหล่งเรียนรู้ในป่าชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและรักษาป่า การปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และการสร้างเส้นทางศึกษาธรรมชาติในป่าชุมชน รวมถึงการประสานงานหน่วยงานภาครัฐเพื่อร่วมกันวางแผนและดำเนินงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การสร้างความเข้าใจต่อแนวคิดและความสำคัญของการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อขยายผลการดำเนินงานไปสู่พื้นที่อื่น ๆ

1.2 นำเสนอพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพต้องให้ความสำคัญกับระบบฐานข้อมูลทรัพยากรชุมชนในด้านต่าง ๆ โดยส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์คุณค่า และศักยภาพของทรัพยากร สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน และถอดบทเรียนจากกระบวนการพัฒนา

1.3 การพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพ ต้องมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากร เพื่อสร้างพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน

1.4 การสร้างความเข้าใจต่อแนวคิดและความสำคัญของกระบวนการโดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อขยายผลการดำเนินงานไปสู่พื้นที่อื่น ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมในการจัดการทรัพยากรโดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างต้นแบบของชุมชนในการดูแล ทรัพยากรธรรมชาติในด้านต่าง ๆ มาเสริมพลังความเข้มแข็งของชุมชนในด้านสังคม เศรษฐกิจทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

2.3 การพัฒนาพื้นที่ทางธรรมชาติเชิงสร้างสรรค์

2.4 อารยธรรมชุมชนกับพัฒนาสู่การดูแลทรัพยากรที่ยั่งยืน

2.5 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

References

- Aphainut, T. (2023). Village Headman, Moo 10 of Ban Kao Mai Non, Pa-O Subdistrict, Lan Sak District, Uthai Thani Province. *Interview*. July, 9.
- Chaiprasat, P., Sujipuli, K., & Sroypatkasam, P. (2016). *Biodiversity and Conservation of Medicinal Plants at Educational Nature Trails in Bhumibhol Dam, Tak Province*. (Report Research). Phitsanulok: Naresuan University.

- Duanglamphan, Ch. et al. (2013). Green Space Development with the Concept of Eco-Town: A Case Study of Maejo Municipality, Sansai District, Chiang Mai. *The 2nd Academic Conference and Presentation of Research Network on Forest Environmental Science in Thailand: Ecological Knowledge for Restoration* (pp.384-395). Chiang Mai: Maejo University.
- Junsontima, K., & Intachaiwong, O. (2016). Management for Participation in Natural Resource by Balance and Sustainability Case Study: Community Ban Khlonghuaiwai, Mae Poen, Nakhon Sawan. *Journal of Thai Ombudsman*, 9(1), 58-79.
- Lorprakansit, P. (2023). "Wild Rabbits, Although Small and Cute, Actually Have Fierce and Bold Personalities!". Retrieved August 9, 2023, from <https://www.seub.or.th/blogging/knowledge/2023-19/>
- Nakbut, S. (2023). Officers of the Forest Protection and Development Unit at O.N.8 (Ban Km. 53), Ra Bam Sub-District, Lan Sak District, Uthai Thani Province. *Interview*. July, 9.
- National Park Wildlife and Plant Conservation Department. (n.d.). *Mae Wong National Park*. Retrieved August 26, 2023, from <https://www.dnp.go.th/nprd/project/maevong.php>
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2016). *The National Economic and Social Development Plan of Thailand (2017-2021)*. Retrieved August 9, 2023, from https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422
- Open Development Thailand. (2017). Natural Resources and Environment. Retrieved July 20, 2023, from <https://thailand.opendevlopmentmekong.net/th/topics/environment-and-natural-resources/>
- Prasansong, A. (2023). Community Forestry of Ban Kao Mai Non, Pa-O Sub-District, Lan Sak District, Uthai Thani Province. *Interview*. July, 9.
- Rittidech, S. (2023). Itellectuals of Ban Kao Mai Non, Pa-O Sub-District, Lan Sak District, Uthai Thani Province. *Interview*. July, 9.
- Sakunee, S. (2023). Officer, Substation 2, Sub Pa Phlu, Moo. 8 Pa-O subdistrict, Lan Sak district, Uthai Thani Province. *Interview*. July, 9.
- Sonloy, N. (1999). *Guidelines for Managing Green Spaces in Bang Kachao under the Metropolitan Park Project in Phra Pradaeng District, Samut Prakan Province*. (Master's Thesis). Mahidol University. Nakhon Pathom.
- Sueb Nakasathien Foundation. (2018). Serow Found in Thailand, their Habitat Distribution, and Some Behaviors. Retrieved August 9, 2023, from <https://www.seub.or.th/seub/%E0%B8%9C%E0%B8%A5%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%A5%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%9C%E0%B8%B2%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%9E%E0%B8%9A%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B9%84%E0%B8%97/>

- Sukwat, S., Thiengkamol, N., Navanugraha, C., & Thiengkamol, C. (2012). Development of Prototype of Young Buddhist Environmental Education. *Journal of the Social Sciences*, 7(1), 56-60.
- Thiengkamol, N. K. (2011). *Holistically Integrative Research*. (2nd ed.). Bangkok: Chula Press.
- Viruhpintu, S., Khwanboon, T., & Yoelao, W. (2016). Biodiversity of Avian and Wildlife for Ecotourism: A case Study of Chom Phu Sub-District, Noen Maprang District, Phitsanulok Province. *Proceedings of the 3rd National Meeting on Biodiversity Management in Thailand: "Biological and Cultural Diversity: Living in Harmony"* (pp. 23-39). Pathum Thani: National Science and Technology Development Agency: NSTDA-Thailand.
- Wanlayangkoon, M. (2014). *Corporate Social Responsibility Communication Strategy of Bank for Agriculture and Agricultural Cooperative*. (Master's Thesis). National Institute of Development Administration. Bangkok.
- Wongkul, P. (1999). *Creating a New Society: Community Democracy-Dhammacracy*. Bangkok: Witheetasana Publishing.
- Yasai, U., & Tangkittipaporn, J. (2014). *Efficiency, Problems, and Guidelines for Sustainable Development of Green Spaces in Chiang Mai Municipality*. (Master's Thesis). Chiang Mai University. Chiang Mai.